

մէտէլ զի քեաֆէի պէնտէկէան զի
թէպաա սալթանաթ սէնիէսընըն է
տիյէի խայրիէլէրինի ճէլպ զի տալէթ
իտէր պիր քէյֆիյէթ իտուկի զի աճի-
զանէ պուլընարղըմըզ պու մէճլիսի իւ-
միէնըն իֆայի մէրասիմ թէշէքքիւրիէ
պէրապէր հէր տէրսըմըզըն մուգաստէ-
մէսի զի հէր պի նէֆէսըմըզըն ֆէրի-
զասի օլան տուայի թէզայիւտ էօմը զի
շէվքէր զիլիւլ նիամիլէրինէ մուվազը-
պէթ քըլընտըղի :

նապէս մատուցանել այս ուսումնական
ժողովքին շնորհակալութեան սաուե-
րը , անոր համար , մեր ամէն ուսմանցը
սկիզբը և յամենայն ժամ պարտքերնիս
է աղօթել հանապազ թագաւորին կե-
նացը համար՝ իրեն երկայն և երջան-
կաւէտ կեանք մաղթելով :

ԲԱՐՈՅԱՎԷՊԻ

Արիշը երջանիկ ընել , մէկուն սըր-
տին վրայ տիրել և անոր երախտագէտ
շնորհակալութիւններն ընդունիլը , կար-
գէ դուրս ուրախութիւն է որ և է մար-
դու համար : Կթուլթիւր , մարդասիրու-
թիւնը , և մեծանձնութիւնը իշխանաց
բնական առաքինութիւններ կ'ըլլային ,
թէ որ իրենք մտքերնին բերէին թէ ժո-
ղովրդոցը հայրը իրենք են : Աստուծու
նը , անարգանքը՝ իրենց աստիճանին
համար չեն , մանաւանդ թէ ատելու-
թեան պատճառ կ'ըլլան : Արժանի չեն
սեպուիր տէր ըլլալու իրենց հպատա-
կացը , երբոր հայր ըլլանին կը մոռնան :

() Գոստոս՝ որ աշխարհքիս տէր ըլ-
լալէն առաջ անողորմ և վրէժխնդիր իշ-
խան մըն էր , երևելի եղաւ իրեն քաղ-
ցրութեամբը և մարդասիրութեամբը
կայսերութեան հասնելու ատենը . և
որովհետև կայսերութեան աստիճանին
չհասած հոկտաւիանոս կը կոչուէր՝ ա-
նոր համար առակ եղած էր ըսելը թէ
հոկտաւիանոս անգութ էր , իսկ ()-
գոստոս մարդասէր : Արբոր ինքը՝ Կաղ-
ղիայի կողմերն էր՝ իմացուցին իրեն
թէ Աիննա անունով մէկը , որն որ շատ
արդիւնք չունէր և չափաւոր խելքով
մարդ մըն էր , անոր կենացը դէմ դա-
ւաճանութիւն կը մտածէր , և թէ ուր
երբ և ինչպէս պիտի աս բանս ընէր .
և ով որ իրեն իմացուց՝ անոր միաբա-

նեալ ընկերներէն մէկն էր : () Գոստոս
որոշեց որ վրէժը առնու ան անգամէն ,
և իմացուց որ վաղը մէկ ժողով մը ընէ
իրեն բարեկամներուն : Այն գիշերը
սաստիկ վրդոված ու անհանգիստ ան-
ցուց , մտածելով թէ պատանի մը պիտի
դատապարտէ՝ որ ուրիշ կողմանէ յան-
դիմանութեան բան մը չունէր , պատա-
նի մը որն որ մեծ ազնուական ցեղէ
էր , ու մեծին Պոմպէոսի թուր : Ինքն
որ անգամ մը Աարկոս Անտոնիոսին
քովը ընթրիք ընելու ատենը՝ հրաման
հաներ էր որ անիկայ աքսորուի , հիմա
չէր կրնար որոշել մեռցնել տալու մէկ
մարդ մը միայն : Ար հաւաքէր , ինքիրենը
կը խօսէր , և տաքութեամբ մը կը յայտ-
նէր մտքէն անցածները՝ որ զինքը կը
խռովէին : “ Ի՞նչ , կ'ըսէր , ազատ ու
հանգիստ թողում զիս սպաննողը , ու
էս միայն անհանգստութեան մէջ մը-
նամ : Այնչափ քաղաքական պատերազ-
մներէն ետքը , որոնք իմ օրերս պահեցին ,
այնչափ կռիւններու վտանգներէն ազատ
մնալէն ետքը , մատնիչ մը զոհել կ'ուզէ
զիս սեղանին ոտքին տակը , ու ես զանի
ան պատիժներուն տակը չձգեմ որոնց
որ արժանաւոր է , : Ի՞նչ մը վայր-
կեան լուռ կենալէն ետքը՝ նորէն ձայնը
կը բարձրացընէր , ինքը իր վրան դա-
տաստան ընելու համար . “ Ի՞նչ որ քու
մահդ , կ'ըսէր , այնչափ քաղաքացիներ-
ուդ ուղած բաներուն մէկն է , միթէ
արժանի ես ապրելու : Արբ պիտի լմն-
նան ան դրուած տանջանքները . երբ

պիտի դադրի այն արիւն թափելէն
ընդ : Վրա գլուխդ վտանգի մէջ է այն
ազնուական պատանիներէն, որ կը փա-
փաքին անմահ ըլլալու՝ զքեզ փողոտե-
լով և մեռցընելով : Այն, կեանքը ա-
նանկ մեծ գին մը չէ, որ որպէս զի
դու չկորսուիս՝ պէտք ըլլայ որ շատոնք
կորսուին : Իրեն կինը աս խօսա-
կցութիւնները լսելէն ետքը, կտրեց ա-
նոր խօսքը ու ըսաւ . « Մուզէս մտիկ
դնել իմ խորհուրդներուն . նմանէ ան
բժիշկներուն, որոնք երբոր գործածեալ
դեղերուն օգուտը չեն տեսնար, անոնց
ներհակ դեղերը կը փորձեն : Ա՛նչեւ
հիմա բան մը չաճեցար քու խստու-
թեամբդ, շատերուն յանդգնութիւնը
պատժել ուզելով . հիմա գթութեան
ճամբան փորձէ . թողութիւն տուր
Արնային . բանը դուրս ելած է . ալ
չկրնար քեզի փնաս բերել . ան շնորհքը
որ անոր կ'ընես՝ քեզի մեծ փառք կրնայ
բերել » : () գոստոս ուրախ եղաւ՝ տես-
նելով որ ուրիշն ալ քաղցրութեան կող-
մը կը պաշտպանէր, որուն ինքն ալ հա-
ւանած էր, շնորհակալ եղաւ իրեն, ետ
դարձուց հրամանը իր բարեկամները
ժողովելուն : Անչեց մինակ Արնան՝ իր
խուցէն ուրիշները դուրս հանելով . հը-
րամմեց անոր որ նստի, ու ասանկ խօսե-
ցաւ հետը . « Ա՛յն բանէ առաջ կը
պահանջեմ քեզմէ որ ինծի մտիկ դնես
առանց խօսքս կտրելու . երբոր լմնցը-
նեմ՝ ամէն ազատութեամբ կրնաս պա-
տասխան տալ : Արնա, ես գտայ զքեզ
իմ թշնամեացս հետ պատերազմի դաշ-
տին մէջը . ինծի թշնամի ըլլալու համար
ծնած էիր . ան պարագաներու մէջը
պարգեւեցի քու կեանքդ, ու քեզի ժա-
ռանգութիւն կապեցի : Հիմա դուն ա-
նանկ հարուստ ես, ու այնպիսի փառա-
ւոր վիճակի մը մէջ, որ յաղթողները կը
նախանձին յաղթուողին վրայ : Վեզի
քրմութե աստիճանը տուի, ինչպէս որ
ինծմէ խնդրեցիր, ուրիշներէն վեր դնե-
լով՝ որոնց հայրերը երկան ատեն ինծի
ծառայեր էին : Այսչափ բարերարու-
թիւններէն ետքը՝ դուն հիմա միտքդ
դրեր ես զիս մեռցընելու » : Այս խօսքին

Արնա աղաղակեց թէ այնպիսի անօրէ-
նութիւն և ոչ իսկ իր մտքէն անցած
ըլլայ : « Բան մի խօսիր, ըսաւ () գոս-
տոս, մեր դաշն է որ խօսքս պիտի չկտ-
րես : Երէն կ'ըսեմ քեզի թէ ստու-
գութեամբ իմացեր եմ որ դու զիս ըս-
պաննել կ'ուզէիր » : Արմացը դրաւ բռ-
լոր պարագաները, ամէն եղած գործ-
քերը . տեղն ու իրեն ընկերները անու-
նով ըսաւ, և մասնաւորապէս անիկայ
որն որ առջի զարնողը պիտի ըլլար : Ա-
տենելով ան ատենը որ Արնա խեղճ
կերպով մը լուռ կեցեր էր, նորէն ըսաւ .
« Ի՛նչ պատճառի համար աս դիտաւո-
րութիւնը միտքդ եկեր էր . գուցէ իմ
տեղս կ'ուզէիր թագաւորել : Իրաւ որ
ցաւալի է հռովմէական ժողովուրդը,
թէ որ ես եմ մինակ արգելքը՝ որ զքեզ
չթողուր կայսր ընելու : Հազիւ կրնաս
քու տունդ կառավարել . քիչ առաջ ա-
զատագիր մը կը տանջէր զքեզ իրեն
պահանջմունքներովը . ամէն բան քեզի
դժուարին է, բաց ՚ի դաւ դնելէն քու
իշխանիդ ու քու բարերարիդ դէմ : Տես-
նենք, քննենք . ես եմ միայն որ կը ներ-
հակիմ քու փառամոլ միտքդ դրածնե-
րուն » : () գոստոս աս խիստ կերպովս
երկու ժամի չափ խօսեցաւ, մասնաւո-
րապէս երկընցընելով իրեն վրէժխն-
դութիւնը՝ որ յանցաւորին վրայ կ'ու-
զէր գործածել : Արջը լմնցուց ըսե-
լով . « Արնա, ուրիշ անգամ պարգեւե-
ցի կեանքդ ինչպէս իմ թշնամիս . հիմա
կը պարգեւեմ զանի ընտոր իմ անձնա-
սպանս : Այս օրէն սկսինք մէկմէկու ան-
կեղծ բարեկամ ըլլալու . ջանանք տա-
րակուսի մէջ ձգել, թէ արդեօք իմ
ներեւորս աւելի մեծասրտութիւն ցը-
ցուցի ես, թէ դուն քու երախտագի-
տութեամբդ պիտի ցուցընես » : Ետքը
Արնայի հիւպատոսութիւն տուաւ մէ-
կալ տարուան համար, սրտնջալով որ
ինքը չհամարձակիր անիկայ խնդրելու :
Այս բանէս ետքը կ'ուրախանար () գոս-
տոս իրեն ըրած գթութեանը վրայ :
Արնա իրեն հաստատուն և մեծ հա-
ւատարիմը եղաւ . զանիկայ իրեն ընդ-
հանուր ժառանգը ըրաւ . և անկից ետ-

քը ամենեւին դաւադրութիւն մը չեղաւ
() գոստոսի դէմ :

Հենրիկոս Գ Վաղղիոյ թագաւորը
օր մը հարցուց պատանի Սոնմորանսի
դքսին , թէ թագաւորի մը ո՞րն է լաւագոյն
որպիսութիւնը : Վուքսը առանց
մէկ ուշանալու մը՝ պատասխան տուաւ ,
թէ Վթութիւնն է : Սրայ բերաւ թա-
գաւորը . “ Ինչո՞ւ ըլլայ գթութիւնը ,
ու չըլլան քաջութիւնը , առատասրտու-
թիւնը և ուրիշ այնչափ առաքինու-
թիւններ՝ որ թագաւոր մը պիտի ունե-
նայ ” : Պատասխան տուաւ դուքսը .
“ Սոնմորանսի թագաւորներուն կ'իշ-
նայ թողութիւն տալը կամ յանցանքը
պատժելը աս աշխարհքիս մէջը ” : Ինքը
լաւ իմացած էր հաստատուն փառքին
գաղափարը , ու նոյն ատենը կ'արդարա-
ցընէր Հենրիկոս Գ-ին բնաւորութիւնը ,
որ իրեն հպատակներուն թէ՛ յաղթող ,
և թէ՛ հայր եղաւ : — Ինչգամ մը իմա-
ցուեցաւ որ իր սիրելի իշխաններուն մէ-
կը ծածուկ միաբանութիւն ըրեր էր
իրեն թշնամիներուն հետը . բայց աս
թագաւորին բարութիւնը ազատեց յան-
ցաւորը . ու կանչեց ըսաւ անոր բարե-
կամներուն . “ Ի՞հա ան սիրելի իշխանը՝
որ այսպիսի անմտութիւն երազեց ինծի
դէմ . կը ներեմ անոր ձեր սիրոյն համար ,
բայց ան դաշամբ՝ որ դուք հրապարա-
կաւ յանդիմանութիւն մը տաք անոր ” :

Վարդինալ Սէյըր կ'ըսէր Սուրբ
Կոստ ԺԳ-ին . “ Վթութիւնն է օգտաւէտ
առաքինութիւնը մեծ իշխաններուն . ի-
րենց մեծ յաղթանակներուն մէջը կը
փառաւորուին՝ ուրիշին ցաւակից ըլլա-
լովնին : Երբոր ճամբայ կ'ընես քու գա-
ւառներուդ մէջ , պիտի նմանիս ան
գետերուն որ ամէն տեղ առատութիւն
կը թողուն : Երբայ թէ քու անցնիլդ
նմանի ան սահանքներուն , որոնց ջրե-
րուն սաստիկ վազելները՝ ամէն բան
կ'աւերեն ու կ'ապականեն :

ԽԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Լուդովիկոս ԺԶ-ին փարքն ու մահը ¹ :

Վարձեալ երբոր թագուհին ցորեկ
մը , ըստ սովորականին Լըզիսաբեթ խա-
թունին խուցը կ'երթար առտուան ըզ-
գեստները հանելու համար , պահա-
պաններէն մէկը ուզեց հետը երթալ .
ես աս բանիս անվայելութիւնը ցըցու-
ցի . բայց անօգուտ տեղը , և հարկ ե-
ղաւ որ թագուհին խուցէն ելլէ :

Երբոր ես մաքուր լուացքները կ'առ-
նէի , պաշտօնականները բոլորն ալ մէկիկ
մէկիկ բանալ կուտային , և լաւ մը կը
քննէին : Եւ ուսացարարին հաշուին տե-
տրակը , և ան թղթերը որոնց մէջն որ
զգեստները կը պլլէին՝ կ'այրէին , վախ-
նալով որ չըլլայ թէ ծածուկ գրուածք-
ներ բովանդակեն :

Յայտնի է որ աս պաշտօնէից մէջը
կային ոմանք ալ որ աւելի բարի և մար-
դասէր կերպ մը ունէին , բայց անոնց
մեծ մասը հասարակաց փրկութեան
ըսուած դատաւորներուն աչքին կաս-
կածաւոր երևնալով՝ մահուան դատա-
պարտուեցան , և շատերն ալ բանտերու
մէջ փտտեցան :

Վուլան անունով երիտասարդ մը ,
որ իր խօսակցութենէն թագաւորական
ընտանեաց մեծ թշնամիներէն մէկը կ'ե-
րևար , օր մը մօտիկցաւ քովս ու ձեռքս
սխմելով նշանական կերպով մը ըսաւ
ինծի . “ Եւմ կրնար այսօր թագուհւոյն
հետ խօսիլ . բայց ըսէ իրեն որ իր յանձ-
նարարութիւնը կատարուեցաւ , և երբ-
որ քանի մը օրէն պահապանութեան
կարգը ինծի գալու ըլլայ նէ , իր ուղա-
ծին պատասխանը կու տամ ” : Եւ խօ-

¹ Տես . հո . ԺԳ , երես 329 . հո . ԺԴ , եր .
170 , 240 , 320 , 368 . հո . ԺԵ , եր . 7 , 46 ,
123 , 156 , 187 :